

HØRINGSSVAR BORG BISKOP

Forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn

Lovens formål og medlemskapsspørsmål

1. Dagens tre lover erstattes av én felles lov om tros- og livssynssamfunn, jf. kap. 6, 8, 18, § 1.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg biskop støtter en felles lov om tros- og livssynssamfunn der rettigheter og plikter forbundet med tilskudd fremgår, og som har et eget kapittel om Den norske kirke som presiserer Grunnloven § 16 der Den norske kirke gis en særlig plass som evangelisk-luthersk og Norges folkekirke.

2. Lovens formål skal være å understøtte tros- og livssynssamfunnene, jf. kap. 7 og § 1.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop støtter lovens formål som fastholder statens plikt til å føre en aktiv støttende tros- og livssynspolitik (jf NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn, kapittel 9 Prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitik). Dette er i tråd med den nordiske samfunnsmodellen der fellesskapet (del-)finansierer det som defineres som felles goder («common good»).

3. Loven skal definere tros- og livssynssamfunn som "sammenslutninger for felles utøvelse av en religiøs tro eller et sekulært livssyn", jf. kap. 7 og § 1.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop støtter definisjonen som legger hovedvekt på praksis i fellesskap, og ikke lukker tros- og livssynssamfunnene inne i en individualistisk og kognitiv definisjon av religion og livssyn.

4. Den gjeldende lovregulerte ordningen om barns tilhørighet til tros- og livssynssamfunn oppheves, jf. kap. 18 og §§ 2 og 3.

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Borg biskop er kritisk til premisset om at religiøs tilhørighet forutsetter at man er i stand til å ta en viljesbestemt, kognitiv beslutning (jfr. lovforslagets formålsbestemmelse i § 1 som legger vekt på religiøs praksis). Dette overser viktige elementer som tradisjon, riter, praksiser, verdisystemer og kollektive identiteter. (jf KM 11/13).

Borg biskop vil påpeke at en oppheving av tilhørende-kategorien i særlig grad vil ramme tilskudd til mindre tros- og livssynssamfunn med høy andel tilhørige under 15 år. Dette vil eksempelvis gjelde de fleste mindre historiske kirkesamfunn (koptere, assyrere, m.m.), samt

jødiske og mindre muslimske trossamfunn, der barna regnes som en integrert del av trossamfunnet fra fødselen av.

Borg biskop er uenig i opphevelsen av tilhørendebestemmelsen.

Registrering og tilskudd

5. Det settes som krav for registrering av tros- og livssynssamfunn at samfunnet må ha mer enn 500 medlemmer som har fylt 15 år, jf. kap. 7 og § 3.

Posisjon: Uenig – uviktig.

Vurdering: Borg biskop mener at et tros- og livssynssamfunn må ha minst 250 medlemmer/tilhørige, og at medlemmer og tilhørige under 15 år også er støtteberettiget (se til spørsmål 4).

Det er videre nødvendig at muligheten for at likeartede samfunn kan registrere seg i fellesskap for å oppfylle lovens antallskrav, samt unntaksbestemmelsen i § 3 tredje ledd, opprettholdes, jfr svar 6.

6. Lovens antallskrav kan oppfylles ved at likeartede samfunn søker om å bli registrert i fellesskap, jf. kap. 7 og § 3.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop støtter forslaget

7. Det gis hjemmel i loven for at antallskravet kan fravikes i helt særlige tilfeller, jf. kap. 7 og § 3.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop støtter intensjonen i forslaget, men er kritisk til vilkåret om at et trossamfunn skal ha «vært virksom i Norge i mange år» for å oppfylle unntaksbestemmelsen. Bestemmelsen «mange år» er upresist. Det må tas høyde for at mennesker som tilhører veletablerte religioner utenlands slår seg ned i Norge og gis støtte til å utøve sin religion, selv om de er få i Norge.

8. Et samfunn må være registrert for å ha krav på tilskudd og for å kunne tildeles vigselfrett, jf. kap. 7 og 19 og §§ 3 og 4 og forslag til endring i ekteskapsloven § 12 første ledd.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop er enig i dette.

9. Staten skal overta kommunenes finansieringsansvar for tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke, jf. kap. 13 og § 4.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg biskop støtter forslaget.

10. Tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke skal beregnes etter antallet medlemmer i samfunnet over 15 år, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Se begrunnelsen under spørsmål 4.

11. Satsen for tilskudd per medlem i tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke skal reguleres årlig i samsvar med endringene i statens tilskudd til Den norske kirke, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Enig – viktig.

12. Tilskudd til investeringer i Den norske kirkes kirkebygg fra før 1900 skal ikke inngå i reguleringsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop støtter departementets forslag, og deler høringens vurdering av kirkebyggenes status som viktige for hele lokalsamfunnet og ikke bare for medlemmer av Den norske kirke. Kirkebyggene er generelt sett viktige identitetsmarkører, kulturminner og kulturarenaer i de fleste lokalsamfunn, uavhengig av lokalbefolkningens religiøse eller livssynsmessige tilhørighet. Tilskudd til investeringer i Den norske kirkes kirkebygg fra før 1900, er i dette perspektivet ikke å anse som et særlig tilskudd til Den norske kirke som trossamfunn.

I et likebehandlingsperspektiv mener Borg biskop at også andre religiøse bygg fra før 1900 bør kunne få tilskudd til investeringer - ut over understøttelsen - på lik linje med kirkebygg i Den norske kirke fra før 1900.

13. Tilskudd til oppgaver Den norske kirke utfører på vegne av det offentlige skal ikke inngå i reguleringsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg biskop støtter forslaget.

14. Tilskudd til utgifter som følger av Den norske kirkes særlige stilling skal ikke inngå i reguleringsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn, jf. kap. 14 og § 4.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg biskop støtter forslaget. Gjennom sin særlige stilling (jf Grunnloven § 16) er Den norske kirke underlagt reguleringer og forpliktelser som ikke gjelder for andre tros- og livssynssamfunn.

15. Samfunn skal kunne nektes tilskudd dersom de mottar bidrag fra stater som ikke respekterer retten til tros- og livssynsfrihet, jf. kap. 15 og § 6.

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Borg biskop støtter ikke forslaget. Dette tar vekk muligheten som økonomiske bidrag gir staten og offentligheten for dialog og relasjonsbygging med tros- og livssynssamfunn, og åpner opp et stort, skjønnsmessig rom med mulighet for utilbørlig politisk styring.

Borg biskop er enig i at nektingsgrunnene (beskyttelse av barns interesser, brudd på diskrimineringsloven, oppfordring til hat og vold, alvorlig krenkelse av andres rettigheter og friheter, oppmuntrer til oppvekstvilkår for barn som er klart skadelige) representerer grunnleggende hensyn og verdier som det er svært viktig å verne om. Det er imidlertid prinsipielt problematisk at brudd på dette foreslås overlatt til skjønnsmessige vurderinger gjort av forvaltningen. Borg biskop mener det er et grunnleggende og viktig prinsipp i en rettsstat at denne vurderingen blir gjort av domstolene, men ser også at dette kan bli for begrensende. Men forholdene som omtales i første og andre ledd blir ivaretatt og rammes av annen lovgivning.

Borg biskop foreslår å ta inn at alle tros- og livssynssamfunn som mottar offentlig understøttelse, har plikt til å sikre likeverdig deltakelse for alle sine medlemmer (jf Likestillings- og diskrimineringsloven, gjeldende fra 1.januar 2018).

16. Det skal overlates til fylkesmannen å treffe vedtak om registrering og tilskudd etter loven og å føre tilsyn med virksomheten, jf. kap. 17 og § 7.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg biskop støtter forslaget.

17. Fylkesmannens myndighet etter loven skal kunne ivaretas av ett fylkesmannsembete, jf. kap. 17 og § 7.

Posisjon: Enig – uviktig.

Vurdering: Borg biskop støtter forslaget.

Den norske kirke

18. Særskilte bestemmelser som kun retter seg mot Den norske kirke (kirkelig rammelov) skal gis i et eget kapittel i den nye trossamfunnsloven, jf. kap. 8 og §§ 8 – 16.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop støtter forslaget. Denne særlige lovgivningen skal utbygge Grunnlovens §16 om Den norske kirke som evangelisk-luthersk og Norges folkekirke. Formålet med denne loven er ikke først og fremst å sette grenser for statens makt i kirken, men å regulere relasjonen mellom Den norske kirke og staten som en gjensidig forpliktende relasjon. Det er derfor nødvendig at Stortinget forplikter seg noe mer enn det lovforslaget gjør for å sikre statens forpliktelser overfor Den norske kirke, og som følge av dette også økonomiske forpliktelser overfor andre tros- og livssynssamfunn.

19. Det skal overlates til Kirkemøtet å fastsette nærmere bestemmelser om kirkens organisering, kirkelig inndeling, kirkelige organer og valg til disse, jf. kap. 8 og §§ 10 og 11.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop mener at Kirkemøtet må gis organisasjonskompetanse innenfor de rammer loven setter. Disse rammene må for Den norske kirke også inkludere elementer av organisering. Borg biskop støtter at både Den norske kirke nasjonalt og soknene i lovs form videreføres som selvstendige rettssubjekter (se drøftingen til spørsmål 23)

Den norske kirke bestemmelse som «evangelisk-luthersk», innebærer at lovens begrensning av kirkelig virksomhet til liturgi, gudstjenester og kirkelige handlinger knyttet til den geistlige betjeningen er for begrenset. Undervisning, diakoni, musikk og kunst er av Den norske kirke sett på som en nødvendig element i en luthersk kirke og må derfor lovfestet på linje med gudstjenester og kirkelige handlinger. Det er naturlig at Kirkemøtet fastsetter overordnede rammene for og gir overordnet retning til all kirkelige virksomhet, og at soknene som rettssubjekter er forpliktet på disse.

En § 10 første ledd kan se slik ut: «Kirkemøtet fastsetter rammene for den kirkelige virksomhet, herunder plan for diakoni, kirkemusikk, kultur og undervisning fastsetter samt kirkens grunnlag, lære og alle liturgier og gudstjenestelige bøker».

Borg biskop mener kirkelige valg holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, offentlige valg. Dette er en forutsetning for at alle kirkens 3,8 millioner medlemmer gis en reell mulighet til å delta i valget

Borg biskop støtter forslaget om å lovfeste at hvert sogn skal være betjent av prest, hvert prosti av prost og hvert bispedømme av biskop (§ 14 første ledd). Som «evangelisk-luthersk må også det almene prestedømmet sidestilles med den geistlige tjenesten. Borg biskop mener derfor rammeloven bør lovfeste rådsorganer der prest, prost og biskop deltar. Dette vil bidra til å sikre samvirket mellom den geistlige betjeningen og det almene prestedømmet, og reflekterer at Den norske kirke er en demokratisk styrt folkekirke.

Borg biskop mener at valgte representanter kan gis rett til fri fra arbeid for å ivareta sine verv i Den norske kirke.

20. Det skal overlates til Kirkemøtet å fastsette bestemmelser om kirkebygg, jf. kap. 8 og § 13.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg mener det er naturlig at Kirkemøtet gis ansvar for den overordnede lovgivning på kirkebyggfeltet, f.eks. regler om krav til kirke, kirkens inventar og utstyr, bruk av kirke, betaling for bruk av kirke, m.v.

Borg biskop mener at soknet som eier av kirkebygget (lovforslaget § 13) må gis noe selvstendig forvaltningsansvar for bygget. Soknet, eller organ for soknet, må gis ansvar for å forvalte, drifte og vedlikeholde kirkebyggene.

Borg biskop mener at vernekategorien «listeførte kirker» må videreføres.

21. Det skal overlates til Kirkemøtet å fastsette bestemmelser om, og med hvilke unntak og særregler, forvaltningsloven, offentleglova og arkivlova skal gjelde for kirken, jf. kap. 8 og § 16.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop mener at Den norske kirkes særlige karakter og dens rolle i det norske samfunn og offentlighet også medfører en særlig forpliktelse til forsvarlig saksbehandling, offentlig innsyn i prosesser, m.m. Samtidig må det gis rom for nødvendige unntak og særregler.

22. Det skal overlates til Kirkemøtet å fastsette om medlemmer av kirken skal betale medlemskontingent, jf. kap. 10 og § 12.

Posisjon: Uenig – uviktig.

Vurdering: Borg biskop mener at denne paragrafen er unødvendig på det nåværende tidspunkt.

23. Bestemmelsene om at soknet og Den norske kirke er selvstendige rettssubjekter skal videreføres, jf. kap. 8 og § 9.

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop støtter forslaget, men det er en svakhet at forslaget ikke har definert nærmere hvilke oppgaver som ligger til soknet (se også drøfting til spørsmål 19). Når soknet lovfestes som eget rettssubjekt, må også soknets oppgaver og hovedansvarsområder tydeliggjøres.

Når det gjelder formuleringen «soknet er Den norske kirkes grunnenhet» må det sees i lys av at soknet ikke kan løsrives fra Den norske kirke. En evangelisk-luthersk kirke er ikke en føderasjon av selvstendige og uavhengige enkeltforsamlinger. Loven må derfor uttrykke gjensidig ansvarlighet og forpliktelse mellom rettssubjektene.

Kirkemøtet må gis mandat til å legge rammene for og gi retning til hele kirkens virksomhet, inkludert geistlige betjeningen, liturgi og forordnede gudstjenester/kirkelige handlinger, men også til kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni. Soknene som rettssubjekter må være forpliktet på dette og gis gjennomføringsansvar for den lokale kirkelige virksomhet (se drøfting og forslag til ny § 10 første ledd, i spørsmål 19).

Borg biskop mener videre at det bør lovfestes et organ som sikrer samhandlingen mellom lokalkirke og kommune/kommuner, slik det er gjort når det gjelder gravferdsforvaltningen (jf forslag til ny § 23 første ledd i Gravferdsloven). En slik lovfesting gir også rettslig grunnlag til å videreføre arbeidsrettslige forpliktelser på vegne av flere juridiske personer. Biskopen er særlig bekymret for de uavklarte konsekvensene for de ca. 6500 personene som er ansatte i dagens fellesråd, som det foreliggende lovforslaget ikke utreder noe nærmere. På hvilket nivå dette organet skal organiseres og hvilken myndighet det skal ha i en ny kirkeordning, bør imidlertid fastsettes av Kirkemøtet.

En formulering av disse anliggende i § 9 fjerde ledd kan være: «Menighetsrådet, eller annet organ som opptre på soknets vegne, har ansvar for den kirkelige virksomhet i soknet, herunder diakoni, kirkemusikk, kultur og undervisning/trosopplæring, og er forpliktet på rammene som Kirkemøtet fastsetter for denne».

24. Mener du at Den norske kirke skal finansieres ved at

a) dagens økonomiske oppgavefordeling mellom staten og kommunene føres videre

Posisjon: Enig – viktig.

Vurdering: Borg biskop vil understreke Den norske kirkes sterke lokale forankring, både historisk og aktuelt.

Den norske kirke har en grunnlovsfestet forpliktelse til å være landsdekkende folkekirke. Det betyr tilstedeværelse og tilgjengelighet i alle lokalsamfunn og en forpliktelse til å delta i å utforme gode lokalsamfunn og forsterke de vedtak lokalsamfunnets tillitsvalgte beslutter i de politiske organene. En fortsatt delt finansiering vil bidra til at den nære sammenhengen mellom finansieringskilde, lokalsamfunn, soknets ressurser og helhetlige virksomhet, organer og medlemmer blir videreført.

En videreføring av dagens finansieringsordning vil styrke Den norske kirkes demokratiske forankring fordi flere aktører blir involvert i beslutningsprosesser, og slik legge gode rammer for at lokalbefolkningens tillitsvalgte og lokalkirken kan finne sammen om virksomhet som er til felles nytte for å utvikle gode lokalsamfunn.

Det er videre et viktig prinsipp for god samfunnsstyring er at de aktører som er nærmest der virksomheten utfoldes har beslutningsmyndighet og handlingsrom. En delt finansiering vil bidra til dette.

Flere beslutningstagere vil også redusere den økonomiske risikoen, redusere byråkrati og et omfattende kontrollregime.

Delt finansiering vil også forsterke den foreslåtte videreføringen av gravferdsforvaltningen som kirkelig oppgave. Dette forutsetter at den allerede tette samhandlingen mellom kirke og kommune videreføres.

Borg biskop mener derfor at kommunens finansieringsansvar ovenfor soknet må inkludere forordnede gudstjenester og at de konkrete forpliktelser i dagens kirkelov § 15 i hovedsak videreføres.

Følgende endring til § 12 fjerde ledd kan fange opp disse anliggende: «Kommunen gir tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunen, herunder tilskudd til bygging, vedlikehold og drift av kirkebygg. Tilskuddet skal sørge for at kirkebyggene holdes i forsvarlig stand og kan benyttes til gudstjenester, kirkelige handlinger og annen virksomhet. Tilskuddet skal også sørge for at soknene har tilfredsstillende bemanning ved biskopens forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger, herunder diakoni, kirkemusikk, kultur og undervisning, samt øg tilstrekkelig administrativ hjelp».

Borg biskop mener at Den norske kirkes særlige stilling gjør at en ulik finansieringsordning sammenlignet med andre tros- og livssamfunn, er i tråd med likebehandlingsprinsippet slik Grunnloven §16 fastsetter dette.

b) staten skal overta det ansvaret kommunene i dag har for finansiering av den lokale kirke, jf. kap. 9 og § 12 (alternativer)?

Posisjon: Uenig – viktig.

Vigselsrett, gravplassdrift og andre spørsmål

25. Vigselsrett for tros- og livssynssamfunn skal videreføres, jf. kap. 19 og forslag til endringer i ekteskapsloven §§ 12 og 13.

Posisjon: Enig – viktig.

26. Den lokale kirkes ansvar for gravplassdrift og –forvaltning skal videreføres som normalordning, jf. kap. 22 og forslag til endringer i gravferdsloven § 23.

Posisjon: Enig – viktig.

27. Fylkesmannen skal etter søknad fra kommunen kunne treffe vedtak om overføring av gravplassansvaret til kommunen, jf. kap. 22 og forslag til endringer i gravferdsloven § 23.

Posisjon: Uenig – viktig.

Vurdering: Borg biskop mener at kommunen, sammen med kirken, må kunne søke fylkesmannen om at kommunen overtar drifts- og forvaltningsansvaret for gravferdssektoren. Det kan ikke bare være kommunen som søker om en slik endring, men dette må samordnes med kirken som ansvarlig gravferdsforvalter.

28. Det ansvaret bispedømmerådet har etter gjeldende gravferdslov, skal overføres til de enkelte fylkesmenn, jf. kap. 22 og forslag til endringer i gravferdsloven §§ 4, 21 og 24.

Posisjon: Enig – uviktig.

Andre kommentarer

Til kapittel 12: Opplysningsvesenets fond og eierskapsspørsmålet

Borg biskop mener at departementet i den kommende stortingsmeldingen om Opplysningsvesenets fond i større grad må vektlegge fondets historie som kirkelig eiendom. Fondets opprinnelse og 500 år lange kirkelige historie viser at eierskapet ikke bare kan behandles som et juridisk spørsmål, men at det må legges større vekt på politiske vurderinger (jfr KM 2006, bekreftet av KM 2015: «Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke»).

De økonomiske spørsmålene knyttet til fondet må utredes videre, men så langt mener Borg biskop det er naturlig at Den norske kirke får eierskap til ressurser som en gang tilhørte kirken. Dette vil kunne gi Den norske kirke en egenkapital som står i et rimelig forhold til den aktiviteten som kirken forventes å ha. Dette vil imidlertid ikke løse statens forpliktelser til økonomiske bidrag til Den norske kirke.